

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

УДК :

ПОГОДЖЕНО

Декан гуманітарно-педагогічного
факультету

кандидат філософ. наук, доцент

_____ Савицька І.М.

« _____ » _____ 2024 р.

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри педагогіки

доктор педагогічних наук,

професор

_____ Сопівник Р.В.

« _____ » _____ 2024 р.

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**на тему: «ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВНОЇ РОБОТИ НАСТАВНИКА ЗІ
СТУДЕНТСЬКОЮ МОЛОДДЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (НА
ПРИКЛАДІ НУБІП УКРАЇНИ)»**

Спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки»

Освітньо-професійна програма: «Інформаційно-комунікаційні технологій в
освіті»

Орієнтація освітньої програми: освітньо-професійна

Гарант освітньої програми

д. пед. наук, професор кафедри педагогіки _____ О.В.Кучай

Керівник магістерської роботи

к. пед. наук, доцент _____ Маценко Л.М.

Виконав _____ Бих О.С.

КИЇВ – 2024

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри педагогіки

доктор педагогічних наук,
професор

_____ Сопівник Р.В.

« 24 » вересня 2023 р.

З А В Д А Н Н Я

ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ СТУДЕНТУ

Биху Олексію Сергійовичу

Спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки»

Освітньо-професійна програма: «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті»

Орієнтація освітньої програми: освітньо-професійна

Тема магістерської роботи: «Особливості виховної роботи наставника зі студентською молоддю в умовах воєнного стану (на прикладі НУБіП Україна)»
затверджена наказом ректора НУБіП України від .....

Термін подання завершеної роботи на кафедру 01 листопада 2024 р.

Вихідні дані до магістерської роботи: Закон України «Про вищу освіту», Концепція національного виховання студентської молоді, програма «Голосіївська ініціатива - 2025», інші нормативно-правові документи, що регламентують діяльність закладів вищої освіти України; наукові публікації та навчальна і довідкова література з теми дослідження.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Проаналізувати психолого-педагогічну літературу з питань виховання студентської молоді.

2. Описати функції та напрями роботи наставника академічної групи, проаналізувати наставництво і студентське самоврядування як важливі елементи системи виховної роботи.

3. Дослідити виховну діяльність наставника академічної групи в умовах воєнного стану, описати особливості виховної роботи наставника під час воєнного стану.

4. Провести експериментальне дослідження методики виховної роботи наставників у НУБіП України.

5. Розробити методичні рекомендації для наставників студентських груп щодо організації виховної діяльності в умовах воєнного стану.

Перелік графічного матеріалу (за потреби) _____

Дата видачі завдання _____ «24» вересня 2023 р.

Керівник магістерської роботи _____ Маценко Л.М.

Завдання прийняв до виконання _____ Бих О.С.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Обсяг магістерської роботи 81 сторінка, у списку використаної літератури наведено 80 літературних джерел. У роботі подано 5 додатків.

У вступі до магістерської роботи визначені актуальність, мета, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, теоретична цінність, практичне значення дослідження, структура магістерської роботи.

У першому розділі, який називається «Теоретичні аспекти виховної роботи наставника студентської групи», розглянуто такі питання: аналіз психолого-педагогічної літератури з питань виховання студентської молоді, функції та напрями роботи наставника академічної групи.

У другому розділі, який називається «Методичні аспекти організації виховної роботи наставника (на прикладі НУБІП України)», розглянуто такі питання: наставництво і студентське самоврядування як важливі елементи системи виховної роботи (на прикладі НУБіП України), особливості виховної роботи наставника під час воєнного стану.

У третьому розділі, який називається «Експериментальна перевірка ефективності методики виховної роботи наставників академічних груп (на прикладі НУБІП України), розглянуто такі питання: емпіричне дослідження методики виховної роботи наставників у НУБіП України та його результати, методичні рекомендації для наставників щодо організації виховної роботи в умовах воєнного стану. У висновках узагальнено результати дослідження системи виховної роботи в умовах воєного стану.

У додатках наведені такі матеріали: сценарій виховного заходу на тему: «Готовність до дій в умовах війни», анкета, тези на тему «Особливості виховної роботи наставника зі студентською молоддю в умовах воєнного стану (на прикладі НУБіП України)» та ще 3 сценарії виховних заходів.

Ключові слова: наставник, виховна робота, студентська молодь, самоврядування, військовий стан.

Зміст

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ НАСТАВНИКА СТУДЕНТСЬКОЇ ГРУПИ	9
1.1. Аналіз психолого-педагогічної літератури з питань виховання студентської молоді.....	9
1.2. Функції та напрями роботи наставника академічної групи.....	13
Висновки до 1 розділу	29
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ НАСТАВНИКА (НА ПРИКЛАДІ НУБіП УКРАЇНИ)	30
2.1. Наставництво і студентське самоврядування як важливі елементи системи виховної роботи (на прикладі НУБіП України).....	30
2.2. Особливості виховної роботи наставника під час воєнного стану	35
Висновки до 2 розділу	40
РОЗДІЛ 3 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИКИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ НАСТАВНИКІВ АКАДЕМІЧНИХ ГРУП (НА ПРИКЛАДІ НУБіП УКРАЇНИ)	41
3.1. Емпіричне дослідження методики виховної роботи наставників у НУБіП України та його результати	41
3.2. Методичні рекомендації для наставників щодо організації виховної роботи в умовах воєнного стану.....	46
Висновки до 3 розділу	49
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52
ДОДАТКИ	62

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сьогодні Україна та її громадяни стають безпосередніми учасниками процесів, які мають надзвичайно велике значення для подальшого визначення, першою чергою, своєї долі, долі своїх сусідів, подальшого світового порядку. В сучасних важких умовах та ситуаціях викликів та загроз і водночас великих перспектив розвитку, кардинальних змін у політиці, економіці, соціальній сфері пріоритетним завданням суспільства, поряд із забезпеченням своєї суверенності й територіальної цілісності, пошуками шляхів для інтегрування в європейське співтовариство, є визначення нової стратегії виховання як багатокомпонентної та багатовекторної системи, яка великою мірою формує майбутній розвиток Української держави. Формування нових методик виховної роботи зі студентською спільнотою є ключовим завданням вищих навчальних закладів на сьогодні.

Молодь є однією із найвразливіших верств населення в умовах воєного конфлікту. На даному етапі життя студенти змушені стикнутись зі стресом, соціальними змінами, можливою мобілізацією, втратами та іншими аспектами кризово стану.

Оскільки заклади вищої освіти відіграють важливу роль у суспільстві, зокрема не тільки в навчанні, а й у вихованні, безумовно виховання студентської молоді, яка через певний проміжок часу стане «ядром» української інтелігенції, є головним пріоритетом закладів вищої освіти та вимагає від них унікальних підходів до формування методики виховної роботи. Дослідження та розробка відповідних методик і стратегій є критично важливими для підтримки студентської молоді, вдосконалення методик виховної роботи наставників закладів вищої освіти та впровадження ними методичних рекомендацій, розроблених з урахуванням умов воєнного стану.

Аналіз проблеми дослідження показав, що вивченню питання виховання в умовах війни приділяють багато уваги. Важливе значення у розробці даної проблематики мають наукові роботи Бадіца О. П. «Використання інтерактивних

технологій у процесі національно-патріотичного виховання молоді» [2], Божко І. Г. «Живопис Марії Примаченко як джерело формування національної ідентичності» [6], Гаввіна Н.В., Костиря А.Ю. «Виховання активної громадянської позиції в закладі освіти через реалізацію проектних технологій з національно-патріотичного виховання» [18], Голота О.В. «Еволюція ідей освіти для сталого розвитку суспільства в аспекті національно-патріотичного виховання дітей та молоді в колі сім'ї та закладах освіти» [27].

Мета дослідження – проаналізувати теоретичні засади та здійснити експериментальне дослідження виховної роботи наставника зі студентською молоддю в умовах воєнного стану (на прикладі НУБіП України).

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Проналізувати психолого-педагогічну літературу з питань виховання студентської молоді.

2. Описати функції та напрями роботи наставника академічної групи, проаналізувати наставництво і студентське самоврядування як важливі елементи системи виховної роботи.

3. Дослідити виховну діяльність наставника академічної групи в умовах воєнного стану, описати особливості виховної роботи наставника під час воєнного стану.

4. Провести експериментальне дослідження методики виховної роботи наставників у НУБіП України.

5. Розробити методичні рекомендації для наставників студентських груп щодо організації виховної діяльності в умовах воєнного стану.

Об'єкт дослідження – навчально-виховний процес в НУБіП України в умовах воєнного стану.

Предмет дослідження – методика виховної роботи наставника із студентською групою в умовах воєнного стану.

Для виконання поставлених завдань використовувався комплекс взаємопов'язаних **методів**:

теоретичні – аналіз педагогічної та спеціальної літератури, що дало змогу з'ясувати стан дослідженості даної проблеми, розкрити сутнісні характеристики ключових понять; синтез, порівняння, систематизація й узагальнення теоретичних й емпіричних даних.

емпіричні – діагностичні (анкетування, бесіди, педагогічне спостереження); педагогічний експеримент (констатувальний етап).

Теоретична цінність дослідження полягає в тому, що здійснено аналіз психолого-педагогічної літератури з проблем виховної роботи студентської молоді в умовах воєнного стану, теоретично обґрунтовано необхідність вдосконалення та вивчення питання виховання в умовах воєнного конфлікту, визначено зміст діяльності наставника академічної групи щодо впровадження розроблених методик виховання в умовах воєнного конфлікту.

Практичне значення полягає в розробці методичних рекомендацій для наставників студентських груп щодо організації виховної роботи в умовах воєнного стану. Результати дослідження можуть бути використані наставниками закладів вищої освіти у виховній роботі зі студентською молоддю.

Публікації з теми магістерського дослідження. За результатами досліджень опубліковано тези доповідей на конференціях:

1. Маценко Л.М., Бих О.С. Особливості виховної роботи наставника зі студентською молоддю в умовах воєнного стану (на прикладі НУБІП України). Сучасні виклики та актуальні проблеми науки, освіти та технологій : зб. матеріалів міжнародної наук.-практ. конф., м. Полтава, 23 жовтня 2024 р. Полтава, 2024.

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних літературних джерел, який містить 80 найменування. Загальний обсяг магістерської роботи – 81 сторінка. До роботи подано 5 додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ НАСТАВНИКА СТУДЕНТСЬКОЇ ГРУПИ

1.1. Аналіз психолого-педагогічної літератури з питань виховання студентської молоді.

Ми визначили основними поняттями в нашій кваліфікаційній роботі такі, як: “наставник”, “виховна робота”, “війна”, “студенти”.

Сучасні дослідження та публікації вітчизняних і зарубіжних науковців з проблеми формування активної життєвої позиції молоді свідчать про те, що ця проблема залишається актуальною та важливою для вивчення. У дослідженні Л. Гузалої та І. Шевченко визначено чинники, які впливають на активність студентської молоді в умовах воєнного часу, виявлено проблеми, з якими стикається студентська молодь у процесі формування своєї життєвої та громадської позиції, та запропоновано шляхи вирішення цієї проблемної ситуації. Також у дослідженні О. Волошина та О. Іщук розглядаються особливості формування активної життєвої позиції студентської молоді в умовах війни та визначаються тенденції її розвитку. Дослідник О. Чепурний з'ясовує проблеми, з якими стикається студентство у формуванні своєї активної соціальної та громадянської позиції. Одним із найвідоміших досліджень, присвячених активній життєвій позиції студентської молоді в умовах війни, є праця польського вченого Януша Мішкевича «Молодь на сході України в контексті російсько-української війни» (2016).

У своєму дослідженні автор проаналізував соціальну поведінку молоді на сході України під час війни, зокрема, ISSN Online 2710-3986 ВІПУСК 1(98), 2023 349 активність у громадському житті, участь у волонтерських та благодійних акціях тощо. Результати дослідження показали, що молодь має дуже активну життєву позицію і готова допомагати у боротьбі з агресором.

Ще одне цікаве дослідження було проведене в Україні та опубліковане у 2018 році.

Воно мало назву «Ставлення студентів до війни в Україні» і було проведене Л. Косаревою та І. Гайдай.

Дослідження висвітлює питання ставлення студентів до війни на сході країни та готовність студентів брати участь у захисті своєї Батьківщини. За результатами цього дослідження студенти показали високу активність у благодійних акціях, волонтерстві та допомозі постраждалим від військових дій, а також продемонстрували високу готовність студентської молоді до участі в захисті Батьківщини. Одним з останніх досліджень, присвячених активній громадянській та життєвій позиції студентської молоді в умовах воєнного часу, є робота В. Шевченко «Особливості формування активної життєвої позиції студентської молоді в умовах військового конфлікту» (2020).

Авторка виявила, що основними чинниками, які впливають на формування активної життєвої позиції студентської молоді в умовах військового конфлікту, є ступінь залучення студентської молоді до бойових дій, ступінь інформаційної освіченості про війну та її наслідки, а також ступінь громадянської відповідальності. Дослідження проводилося в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова.

Ще одне дослідження на цю тему провели К. Данюшин та М. Павленко «Формування активної життєвої позиції студентської молоді в умовах сучасних викликів і загроз» [10] (2019).

Автори наголошують на важливості формування активної життєвої позиції студентської молоді як важливого елементу її розвитку та внеску в суспільство. У дослідженні використано методи опитування та статистичного аналізу даних.

Таким чином, важливою складовою активної життєвої позиції студентів є їх участь у волонтерських рухах та благодійних організаціях. **ISSN Online 2710-**

3986 EDUCATION ISSUES, ISSN 1(98), 2023 350 Більшість досліджень розглядають проблему з позицій соціології, психології, педагогіки та освіти[12]. Також активно розглядається патріотичне виховання та історичні дисципліни, яким приділяється значна увага.

Виховання молоді у 21 столітті базується на реаліях сучасного українського суспільства, зокрема, на державному рівні створено низку програм нормативно-правових документів, вони уточнюють засади національно-патріотичного виховання дітей та молоді для забезпечення подолання суспільством ідеологій минулого та ефективного формування у дітей та молоді почуття особистої та національної гідності з метою відродження патріотизму [15].

Це означає оновлення системи патріотичного виховання, що сприятиме ефективному та прозорому формуванню молодіжної громадської думки в майбутньому. Напрямок національно-патріотичного виховання вважається одним із пріоритетних у сучасних реаліях, оскільки підкреслює важливість формування у підростаючої особистості основ громадянської позиції, інтересу до українських традицій, духовно-моральних цінностей, здатності реалізувати свій життєвий потенціал у сучасних реаліях.

У сьогоденні надзвичайно складних умовах студенти потребують особливої уваги та підтримки, адже деяким з них доводиться переживати складні умови окупації, переміщення через військові дії, стреси, пов'язані з тривожністю, соціально-побутовими умовами, що також суттєво впливають на якість навчання та виховання. Наставник академічної групи приходить, щоб допомогти подолати стрес і вирішити проблеми, пов'язані з оформленням документів чи соціальних стипендій, або проблеми, пов'язані з навчанням [9].

У сучасних реаліях наставник виступає посередником між групою та університетом, а також виконує виховну та навчальну функції, найважливішими напрямками виховної роботи наставника академічної групи є психологічна та емоційна підтримка, навчання студентів правилам поведінки

під час авіанальотів та в бойових умовах, підтримка студентів пільгових категорій, внутрішньо переміщених осіб, учасників бойових дій, залучення студентів до волонтерської діяльності, розвиток критичного мислення та патріотичне виховання.

1.2. Функції та напрями роботи наставника академічної групи

Повномасштабне військове вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року кардинально змінило перебіг усіх управлінських процесів в Україні, зокрема й у сфері вищої освіти.

Державна політика у сфері вищої освіти була спрямована насамперед на зменшення шкідливих і тяжких наслідків військового вторгнення. 24 лютого на офіційному сайті Уряду України було опубліковано роз'яснення Міністерства освіти і науки щодо функціонування закладів освіти в умовах правового режиму воєнного стану. 25 лютого всім навчальним закладам було рекомендовано призупинити навчальний процес та оголосити двотижневі канікули. 15 березня Верховна Рада України розширила гарантії для студентів та працівників освітніх і наукових установ в умовах воєнного стану [29].

Встановлено законодавчі гарантії для організації освітнього процесу в найбільш безпечній для його учасників формі, збереження місця роботи, середнього заробітку, виплати стипендій та інших виплат, а також забезпечення житлом та харчуванням у разі необхідності.

Крім того, Верховна Рада уповноважила Міністерство освіти і науки здійснювати нормативно-правове забезпечення функціонування системи освіти і науки в умовах воєнного стану та видавати накази з питань, не врегульованих законодавством. Це дозволило розширити можливості швидкого реагування на виклики в системі освіти та спростило механізм прийняття необхідних управлінських рішень.[21] Також наприкінці березня Уряд денонсував угоди у сфері освіти і науки з Російською Федерацією. Зокрема, припинено дію угод про співробітництво у цих сферах, взаємне визнання документів про освіту, наукові ступені та вчені звання.

Важливі рішення стосувалися окремих питань системи вищої освіти. Наприклад, ухвалено низку рішень та документів, спрямованих на врегулювання відносин у сфері трудових прав учасників освітнього процесу.

7 березня 2022 року МОН надало роз'яснення щодо отримання відпусток, зокрема тими особами, які перебувають за кордоном, щодо можливості запровадження дистанційного режиму роботи, щодо оформлення та оплати простою та оплати праці під час призупинення навчання [79].

Інститутом аналітики освіти [2] в умовах військового вторгнення російської федерації на територію нашої держави та воєнного стану стали суттєвим викликом для освітнього простору та подвлевн на такі категорії як:

Виклики сучасного сьогодення які на привеликий жаль несуть загрозу життю та здоров'ю учасників освітнього процесу, обмежений доступу до найпростіших базових потреб людини. За результатами досліджень експертів ЮНІСЕФ зброяний напад російської федерації на Україну утворив постійну загрозу життю й добробуту 7,5 млн українських дітей [19].

«Масштабні руйнування освітньої інфраструктури: пошкодження приміщень закладів освіти, навчальної матеріально-технічної бази, навчальновиробничих баз практик. За даними інтерактивної карти Міністерства освіти і науки України, з 24 лютого 2022 року і до сьогоднішнього дня по всій території країни повністю зруйновано більше 45 закладів вищої освіти, а саме: в Миколаївській області – 25 закладів, Чернігівській області – 12, в Запоріжській області – 4, в Донецькій області – 2, в Сумській та Харківській по 1. Внаслідок бомбардувань та обстрілів зазнали пошкоджень 61 заклад вищої освіти, а саме: у Харківській 19 області – 23, у Дніпропетровській області – 6, у Донецькій області – 6, у Миколаївській області – 5, в Чернігівській області – 4, в Запоріжській області – 3, в Житомирській області – 2, в Вінницькій області – 2, у Луганській області – 2, у Сумській області – 1, у Херсонській області – 1. Разом з тим, тридцять три заклади вищої освіти було переміщено до безпечних

областей України, де вони змогли відновити свою діяльність на базі інших закладів» [9].

Вимушене переміщення учасників освітнього процесу в межах країни та за кордон, що призвело до скорочення кількості здобувачів освіти, а також науково-педагогічного колективу. З початку повномасштабного вторгнення з території нашої країни виїхало понад шістдесят тисяч іноземних студентів.

У зв'язку з військовим конфліктом на території нашої країни відбулося зменшення видатків державного та місцевих бюджетів на освіту [20]. В умовах війни відбулося вимушене і поступове скорочення фінансування закладів вищої освіти. Освіта і наука в Україні завжди фінансувалися за залишковим принципом. [31]

Проблеми з доступом до освіти для української молоді є суттєвим порушенням безперервності освітнього процесу. Внаслідок повномасштабного військового конфлікту право кожного громадянина нашої країни на освіту, гарантоване статтею 53 Конституції України, опинилося під суттєвою загрозою. У деяких регіонах нашої країни через руйнування або повне знищення навчальних закладів призупинено або частково призупинено навчальний процес, а деякі навчальні заклади перейшли на дистанційну форму навчання. З часом більшість закладів вищої освіти поступово відновили навчальний процес та успішно провели вступну кампанію [13].

Через втрату процесу управління на окупованих територіях та територіях активних бойових дій значно зменшилася кількість молодих фахівців та студентів, що суттєво вплинуло на освітню діяльність країни, оскільки більшість молдован виїхали з країни через воєнний стан. [28]

Сьогодні навчальні заклади та система управління освітою приділяють велику увагу забезпеченню безпеки всіх учасників освітнього процесу, а одним із ключових елементів забезпечення безпекової ситуації є налагодження постійного зв'язку між студентами та викладачами в умовах війни.

Підвищення якості вищої освіти в умовах війни, розуміння того, що в сучасних умовах вища освіта є тією зброєю, яка допоможе у післявоєнній відбудові країни [32].

У цьому контексті важливим завданням вищого навчального закладу є забезпечення максимально сприятливих умов навчання для студентів, а саме: надання індивідуальних графіків навчання, віддаленого доступу до занять тощо.

Підтримка академічної мобільності студентів. Виїжджаючи на навчання за кордон, більшість абітурієнтів стикаються з трьома основними проблемами: мовний бар'єр, академічні відмінності та нестача викладачів, підготовлених до роботи з біженцями [40].

Щоб мінімізувати ці проблеми, Україна створила програму «Український глобальний університет» (УГУ), яка координує допомогу у зарахуванні вітчизняних абітурієнтів до закордонних вищих навчальних закладів.

Ця програма «допомагає українцям вступати до закордонних навчальних закладів за умови, що випускники повернуться в Україну після навчання». Серед університетів, які беруть участь у цій програмі, - Стенфордський університет, Піттсбурзький університет, Торонтський університет, Паризький університет (Пантеон-Сорбонна), заклади Німеччини, Італії, США, Канади та інших країн [37].

Подальший розвиток цифрових компетентностей, оволодіння студентами та викладачами новітніми комунікаційними технологіями, що дозволить їм за потреби організувати освітній процес онлайн.

Удосконалення професійних компетенцій викладачів, які включають не лише ґрунтовні знання дисципліни, високий рівень професіоналізму, а й психологічну стійкість в умовах воєнного стану, мобільність, гнучкість, досконале володіння сучасними інформаційними технологіями та інноваційними методами викладання [33].

Сучасний рівень розвитку науки і техніки. Ситуація, що склалася в країні, вимагає нового підходу до виховання та навчання молоді, її професійної підготовки, що, в свою чергу, ставить перед науково-педагогічними працівниками виклики щодо адаптації та пошуку нових підходів до процесу навчання та виховання студентів. Також існує потреба в нових дослідженнях та осмисленні педагогічного процесу у вищій школі в умовах дистанційного навчання, що зумовлено сучасними реаліями та загрозами в країні [53].

Наразі існує багато проблем, пов'язаних з вихованням молоді, і однією з них є патріотичне виховання.

На жаль, вітчизняні експертні дослідження з цієї тематики є досить застарілими і не відповідають сучасним вимогам. Тому сучасні тенденції розвитку освітньої системи вимагають нових досліджень, які б враховували актуальні виклики та проблеми виховання дітей та молоді. Для ефективного патріотичного виховання учнівської молоді необхідно систематично розвивати та оновлювати напрями виховної роботи відповідно до вимог часу та суспільства. Це потребує всебічного дослідження, аналізу сучасних тенденцій та розробки відповідних методів і форм роботи [13].

Основними завданнями модернізації вищої освіти є відновлення та впровадження нових концепцій національної системи освіти як найважливішого механізму виховання свідомих громадян сучасної держави, формування освіченої, культурної та національно свідомої особистості, а також розвитку її фізичного і психічного здоров'я.

Сучасна система освіти в Україні має забезпечити прилучення молоді до надбань світової культури та соціокультурних цінностей. У своїх формах і методах вона ґрунтується на народних традиціях і кращих досягненнях вітчизняної та світової педагогіки. Виховна робота в навчальних закладах відіграє значну роль в умовах сьогодення, враховуючи концепцію національної системи освіти.[12]

У Концепції національної системи освіти особлива увага приділяється організації виховної роботи у вищих навчальних закладах.

Національна система виховання є головним пріоритетом цілісного формування особистості, це створена протягом століть самим народом система поглядів, переконань, ідей та ідеалів, традицій, а також професійної діяльності, яка спрямована на формування та утвердження світогляду молоді, передачу новому поколінню соціального досвіду і досягнень попередніх поколінь.[53]

Виховання студентів - це процес, який вимагає творчого та креативного підходу до навчання студентів, як від викладачів, так і від наставників академічної групи. Виховання гідного підростаючого покоління, яке має пріоритетною метою вдосконалення та розвиток нашої держави в ці нелегкі для нашої країни часи, лягає на плечі професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів. Напрямок національно-патріотичного виховання у вищих навчальних закладах нині є одним із пріоритетних, оскільки перед навчальними закладами та викладацьким складом стоїть завдання виховання національно свідомої та патріотичної особистості.[43]

Навчальні заклади мають готувати свідому національну інтелігенцію, сприяти оновленню, вдосконаленню та збагаченню інтелектуального генофонду нації, виховувати її духовну та національно свідому еліту, поповнювати та розвивати культурний потенціал, що забезпечить у майбутньому високу якість майбутніх фахівців. Ці цілі будуть досягнуті шляхом

- виховання майбутніх фахівців авторитетними, високоосвіченими людьми, носіями високої загальної, світоглядної, політичної, професійної, правової, інтелектуальної, історичної, соціально-психологічної, емоційної, фізичної та екологічної культури

- створення необхідних умов для вільного особистісного розвитку студентів, їх творчої та філософської рефлексії, сприяння розвитку самоаналізу

та загальної культури через залучення до різних видів творчої діяльності (науково-дослідної, технічної, культурно-просвітницької, соціальної, фізкультурно-оздоровчої та спортивної, правоохоронної тощо);[43]

- розширення культурно-естетичного досвіду студентів через їх участь у відродженні забутих і створенні нових національно-культурних традицій регіонів, міст і вищих навчальних закладів, розвиток художніх, акторських, музичних, наукових та інших здібностей студентів;

- формування «Я-концепції» людини-творця на засадах самоосвіти, саморозвитку, самовиховання, самовдосконалення, моральної самосвідомості;

долучення до здорового способу життя, запобігання вживанню студентами алкоголю, наркотиків, викорінення шкідливих звичок та зацікавити молодь у правильному харчуванні та фізичній активності, за для виховання фізично та ментально здорового молодого покоління.[43]

Наставник академічної групи - це викладач, творець, організатор навчального закладу, який є організатором, вихователем і консультантом для студентів, що будують свої стосунки на підставі діалогічного рівня управління педагогічним процесом за умов природності, відкритості, емпатійного розуміння і сприйняття студентів як партнерів [27].

У сучасних реаліях воєнного стану на групових наставників покладено завдання підтримки та допомоги, а також пошуку нових методів і підходів до виховання студентів.

Діяльність педагогічного наставника є складною системою, спрямованою на адаптацію та самоорганізацію суб'єктів педагогічного простору в умовах зовнішнього цілеспрямованого впливу.

Основними напрямками і змістом діяльності наставника академічної групи у вищих навчальних закладах є

- 1) вивчення особистості та особливостей кожного студента, визначення рівня підготовленості студентів до нових релігій за різними критеріями професійної спрямованості майбутнього фахівця.[18]
- 2) розвиток професійної спрямованості особистості, її любові до майбутньої професії та загальної культури професійної діяльності;
- 3) розвиток активної громадянської позиції, почуття громадянськості та відповідальності за майбутнє країни
- 4) виховання розумової культури, розвиток умінь, знань і навичок культури розумової праці, інтересу до різноманітних наукових цінностей, літератури і мистецтва як особливо важливих цінностей для інтелектуального розвитку, потреби в самовдосконаленні
- 5) моральне виховання, розвиток інтелектуальної культури, цивілізованого і етичного ставлення до людей, з гуманітарним напрямком.
- 6) національна осмиселіність, почуття поваги та гордості до національної спадщини та історії, культури, традицій і звичаїв українського народу, повага і толерантність до людей інших національностей, які проживають в Україні, їх національних почуттів, культури і звичаїв, виховання майбутніх фахівців як носіїв гуманних відносин між людьми різних національностей та етнічних груп, здатних передати національну свідомість наступним поколінням;[16]
- 7) розвиток політичної та правової культури;
- 8) виховання у майбутнього фахівця естетичної культури в усіх її проявах
- 9) виховання фізичної культури, розвиток свідомої потреби піклуватися про своє здоров'я, його збереження, культивування здорового способу життя, етнічної та естетичної культури в сімейних відносинах, у вихованні своїх дітей і майбутніх поколінь.

- 10) Розвиток студентського самоврядування в організації виховної роботи в групах та гуртожитках;

- 11) організаційна робота з реалізації плану виховної роботи адміністрації, деканатів та комітету з виховної роботи у навчальному закладі.

Однією з найактуальніших проблем, яку необхідно вирішувати в сучасних умовах, є підвищення рівня свідомості та морального виховання людей. Відтак постає проблема виховання нових поколінь, здатних докорінно змінити ситуацію.

Сьогодні проблемою духовно-морального розвитку займаються філософи (А.І. Комарова, І.А. Зязюн, В.Г. Табачковський, В.М. Князев, В.Ф. Баранівський та ін.), психологи (С.Д. Максименко, І.Д. Бех, Дж. О. Балл, М.Й. Боришевський, В.А. Семиченко, В.О. Моляко та ін.), педагогічному (М.Б. Євтух, В.І. Бондар, В.Г. Бутенко, Л.П. Вовк, О.Г. Мороз, Г.М. Падалка, Г.П. Шевченко та ін.) та інших рівнях. Моральність особистості визначається її ставленням до навколишнього світу і до самої себе, ставленням до людей. Загальнолюдські норми моралі - це життєво важливі правила взаємодії між людьми, а також між особистістю і колективом, особистістю і суспільством.

Аналізуючи і критично оцінюючи моральні якості особистості, молодь прагне діяти колективно, реалізовувати свій моральний ідеал у поведінці та вчинках. Специфіка моральних відносин у студентській групі спрямована насамперед на встановлення таких норм організації педагогічної діяльності в групі, які б уможлилювали зміни у взаємовідносинах, у моральних діях студентів і в їхній моральній свідомості.

Характерною особливістю студентства є його професійна спрямованість. Студентський колектив формується на основі добровільного, як правило, свідомого вибору студентами спеціалізації. Він складається з представників усіх верств населення, людей з різним соціальним і культурним походженням, з різним життєвим досвідом, різного віку, з різних соціальних верств і різних

вікових груп. Під належним керівництвом колективу кожен студент через спілкування та взаємодію здебільшого збагачується інтелектуально, набуває якостей, яких йому бракує, або коригує якості своєї особистості, що знаходяться на низькому рівні.

Більшість студентів - молоді люди (17-23 роки), а це період активного становлення особистості та формування характеру. Це період бурхливого розвитку розумових здібностей, що є передумовою розвитку самосвідомості та саморозуміння; це період активної соціалізації, формування ціннісних орієнтацій, зростання значення емоційних стосунків, пошуку покликання, професійного самовизначення.

Новий студентський колектив, новий характер навчання, підвищена самостійність і активність мають вирішальний вплив на формування і розвиток особистості порівняно зі шкільним віком, змінюються мотиви діяльності студентів. Освіта набуває професійної спрямованості та специфічного змісту, оскільки набуття знань, умінь і навичок стає важливою умовою професійної класифікації майбутнього фахівця. Пізнавальні інтереси стають вибірковыми, орієнтованими на конкретну професію.

Перехід від школи до університету є складним етапом. Набуття нових знань, умінь, навичок, інший режим, стиль і методи роботи, нове оточення, нові незвичні умови - все це сприяє формуванню нових умовних рефлексів, нового динамічного стереотипу.

Цей перехід відбувається індивідуально, іноді навіть з надзвичайним навантаженням на нервову систему. Студенту, який приходить до вищого навчального закладу одразу після школи, набагато легше зорієнтуватися в новому середовищі, ніж людині, яка звикла до іншого режиму та інших умов на роботі чи в армії.

Це можна пояснити значною схожістю режимів роботи шкіл і вищих навчальних закладів порівняно з виробництвом, а також меншою зміною

динамічного стереотипу. Переробка стереотипу необхідна, оскільки вона викликана новими умовами для студента. Однак за належної підготовки сім'ї та школи до нових методів навчання, режиму, умов та наукової організації праці студентів у вищому навчальному закладі цей перехід може бути більш м'яким, без надмірного стресу, набагато швидшим та ефективнішим.

Значну роль в адаптації студентів до нових умов навчання відіграють куратори академічних груп. Вони є первинними організаторами виховної роботи в академічних групах студентів. Беручи до уваги вимоги Болонського процесу, не нехтуючи ідеєю колективного контролю, варто відзначити зміщення акцентів у виховній роботі з колективно-організаційної форми на індивідуальну роботу зі студентами. Відповідно до вимог ECTS (Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи), функції наставника є не стільки навчальними, скільки консультативними та координуючими.

Важливим у цьому аспекті є використання наставниками особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, сутнісними ознаками яких є виховання особистості майбутнього фахівця з максимально можливою індивідуалізацією, створення умов для саморозвитку та самоосвіти, осмисленого визначення своїх можливостей і життєвих цілей. Цей тип навчання ґрунтується на діалозі, моделюванні ситуацій вибору, вільному обміні думками, авансуванні успіху.

Особистісно-орієнтований підхід до наставництва допомагає майбутнім фахівцям усвідомити необхідність постійного саморозвитку та самонавчання.

У працях вітчизняних науковців Г.О. Балла, І.Д. Беха, І.А. Зязюна, З.Н. Курлянд, О.М. Пехоти, О.Я. Савченко, Г.М. Сагач, О.В. Сухомлинської, О.Я. Чебикіна, К.О. Черепанова, В.В. Ягупова підтримують необхідність переходу від традиціоналістського, раціоналістичного підходу до освіти, який орієнтований на засвоєння знань, умінь, навичок, до аксіологічної парадигми і вказують на основні напрями переходу, спрямовані на особистісний розвиток і творчу самореалізацію людини в суспільстві, одним із шляхів якого є особистісно орієнтована освіта.

Так, О.В. Сухомлинська підкреслює важливість особистісно-орієнтованої освіти в національній системі освіти, оскільки йдеться не про знання, а про формування аксіологічного світогляду, що оперує ціннісними категоріями.

На думку І.Д. Бега, роль викладача як наставника полягає в тому, щоб допомогти студенту усвідомити себе як особистість. Тільки через усвідомлення можна набути необхідних знань, умінь і навичок, тобто сформувати особистість студента як суб'єкта власного морального і духовного розвитку.

Важливу роль у вихованні майбутніх фахівців відіграють персоналістичні теорії розвитку. Філософські, психологічні та педагогічні основи персоналізації у вищій професійній освіті досліджували М.М. Бахтін, М.О. Бердяєв, В.В. Давидов, Ю.В. Крупнов, В.І. Слободчиков, Б. Муньє, О.В. Петровський, А.Б. Хуторський та інші. На сучасному етапі стан організації та планування навчання у вищих навчальних закладах України вивчають такі провідні педагоги, як В.І. Бондар, М.Б. Євтух, З.Н. Курлянд, В.І. Лозова, П.І. Підкасистий та інші.

Персоналізований підхід до діяльності педагогічного наставника спрямований на розвиток особистості наставника, що являє собою сукупність особистісних і професійних характеристик наставника, спрямованих на професійний і особистісний саморозвиток та вплив на розвиток майбутніх фахівців. Персоналізоване навчання ґрунтується на визнанні права кожного учасника освітнього процесу бути особистістю, здатною до самовизначення та саморозвитку. Персоналізація - це процес і результат впливу особистості на інших людей. Тому викладач-наставник повинен допомогти організувати освітній процес, який створює умови для повноцінного самовираження і розвитку особистості майбутнього фахівця. Ще одним необхідним аспектом у підготовці наставника, на нашу думку, є толерантність у його стосунках з майбутніми фахівцями.

Організація діяльності педагогічного наставника на засадах толерантності полягає в організації педагогічного процесу на основі спільної

творчості викладача і студентів, сутність якої полягає в максимальному використанні діалогічних форм навчання і виховання майбутніх фахівців; створенні сприятливого психологічного клімату в академічній групі; зміні орієнтації студентів з «учнівства» на «партнерство»; створенні умов для оптимальної самореалізації студентів; толерантному стилі спілкування і взаємодії між викладачем-наставником і студентами.

О.В. Сухомлинська підкреслює, що основна місія освіти полягає в тому, щоб: 1) передавати культурні цінності; 2) готувати молодь до інтеграції в суспільство; 3) вирівнювати і зменшувати соціальну нерівність. У цьому контексті особливого значення набуває міжособистісне спілкування, діалог та створення толерантного комунікативного середовища.

«На думку деяких вчених (Д.В. Зінов'єв, М.І. Дяченко, Л.А. Кандибович, А.П. Петровський), періодом найбільш активного розвитку моральних почуттів, періодом підвищеного інтересу до моральних проблем є період навчання у вищому навчальному закладі.» Студенти утворюють рухливу групу, головна мета якої - підготувати себе до виконання високих професійних і соціальних ролей у матеріальному та інтелектуальному виробництві, організувавши себе за певною програмою.

Зміни в психолого-педагогічних характеристиках студентів характеризують цей період двома тенденціями: підвищеним інтересом до власної особистості, самопізнання і самовиховання, а також прагненням розширити коло своїх соціальних контактів. З огляду на вищезазначене, виховання толерантності набуває особливого значення в процесі виховної роботи зі студентами, оскільки майбутні фахівці, як представники найосвіченіших верств населення країни, часто стикаються з культурами інших народів, а багатонаціональний склад населення України сприяє діалогу між різними культурами.

У процесі навчання у вищих навчальних закладах доцільно використовувати різноманітні засоби та методи, які сприяють вихованню толерантності шляхом створення полікультурної когнітивної сфери:

- насичення змісту освіти суперечливою інформацією про сторони, властивості, залежності в предметах, процесах і явищах, що вивчаються
- привернення уваги до типу мислення, орієнтованого на пошук властивостей і взаємозалежностей, що забезпечують цілісність і гармонійність досліджуваного об'єкта чи процесу;
- представляти досліджуваний об'єкт або процес у контексті різних методів та інструментів, які лише при комплексному використанні дають цілісну картину досліджуваного явища;
- відмова від ієрархічного погляду на світ: жодна людина не повинна мати привілеїв і переваг над іншими людьми;
- вироблення стійкої потреби у рівноправному співіснуванні в партнерстві людей різних національностей, освітнього рівня, соціального походження тощо
- дотримання етичних норм у взаємодії з представниками всіх рас, народів і національностей;
- максимальна повага до потреб і прав людей на національну ідентичність та самоідентифікацію;
- усвідомлення етнічного та національного «паритету»; доцільною є лише та діяльність, яка не порушує міжетнічної та міжнаціональної рівноваги;
- визнання спільності шляху розвитку людської цивілізації; розуміння єдності світу соціального і світу природного; передбачення неминучості міжнародних і міжетнічних конфліктів в умовах екологічних катастроф.

Ступінь педагогічного впливу вчителя на формування особистості учня та його діяльність залежить від адекватності оцінки вчителем його реальних і

потенційних можливостей. Оскільки неавторитетні викладачі переоцінюють свої реальні та потенційні можливості, що призводить до зупинки професійного розвитку та саморозвитку, то від них не можна очікувати значного педагогічного впливу на результати навчання та професійного становлення студентів.

Авторитетний наставник має значний вплив на формування професійної спрямованості студентів, ставлення до навчання, оволодіння всім необхідним для майбутнього фахівця.

Чим вищий рівень розуміння студентів викладачем-наставником, тим ширший і різноманітніший репертуар педагогічних впливів, і тим нижча частота їх застосування. Наставники з високим рівнем розуміння особистості учнів використовують якісні методи педагогічного впливу.

Викладачі з високим рівнем розуміння студентів надають їм більше можливостей для прояву ініціативи, самостійності та творчості у навчанні.

Серед чинників, що визначають взаєморозуміння та співпрацю між викладачами-наставниками та студентами у спілкуванні та діяльності, є способи або методи, за допомогою яких одна людина досягає розуміння іншої. Основними з них є механізми ідентифікації, емпатії та рефлексії. Ідентифікація - це спосіб пізнання іншого, при якому припущення про внутрішній стан іншого ґрунтується на спробі поставити себе на його місце.

Особистісний розвиток значною мірою залежить від індивідуального досвіду, набутого в процесі взаємодії з природним і соціальним середовищем. Водночас роль активності як чинника розвитку поступово зростає в процесі становлення майбутніх фахівців, підштовхуючи їх до розуміння необхідності постійного саморозвитку та самоосвіти. В.П. Зінченко зазначає, що освіта вводить людину в інші світи: світ знання і незнання, світ свідомості і самосвідомості, світ діяльності і самодіяльності, світ власної особистості.

Організація діяльності педагогічного наставника має ґрунтуватися на принципах активності та творчості, що передбачає організацію творчої діяльності, яка активізує розвиток творчих здібностей особистості майбутніх фахівців, стає гарантом формування потреби в постійному пошуку, накопиченні знань, розумінні їх сенсу і значення, самостійному використанні, що є необхідним для постійного особистісного та професійного самовдосконалення.

Вищий навчальний заклад відрізняється від школи не тільки змістом навчання і виховання, модифікацією їх форм, що саме по собі надзвичайно важливо, а й тим, що його основне завдання - формування особистості фахівця - визначає взаємодію викладачів і студентів. Тому система університетського педагогічного спілкування у ланці «викладач-студент» якісно відрізняється від взаємовідносин у процесі шкільного навчання. У вищому навчальному закладі сам факт причетності викладача і студента до спільної професії значною мірою сприяє усуненню вікового бар'єру, який заважає плідній спільній діяльності.

Найбільш плідний процес навчання і виховання у вищому навчальному закладі забезпечується системою взаємовідносин, надійно вибудованою на рівні університету. Фактором управління навчанням і вихованням професійного інтересу студентів та здійснення педагогічного спілкування і всієї системи виховної роботи на його основі, включення студентів у різні форми початкової науково-дослідної роботи разом з викладачами, участь разом з викладачами у наукових конференціях, спільних публікаціях, здійснення різноманітної системи неформальних, нерегламентованих контактів між викладачами і студентами, участь професорсько-викладацького складу у студентському дозвіллі (огляди, конкурси, вечори, КВК, спортивні заходи тощо).

Висновки до 1 розділу

Таким чином, наставник виступає «творцем» навчально-виховної діяльності для студентів академічної групи та забезпечує реалізацію всебічного розвитку особистості як майбутнього фахівця протягом усіх років навчання.

Окрім професійної компетентності та глибоких знань і навичок у своїй спеціальності та за її межами, наставник повинен прагнути до самовдосконалення та підвищення особистісних і професійних компетенцій, виявляти благородство у своїх діях та відповідати найвищим етичним і моральним стандартам. Його професійні навички мають бути розвинені на високому рівні, він має бути прикладом у своїй сфері та лідером, адже тільки через власні досягнення та гармонійний розвиток він може виховати висококваліфікованого фахівця та морально-етичну особистість.

РОЗДІЛ 2 МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ НАСТАВНИКА (НА ПРИКЛАДІ НУБІП УКРАЇНИ)

2.1. Наставництво і студентське самоврядування як важливі елементи системи виховної роботи (на прикладі НУБіП України)

На базі гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України, а саме завдяки підготовці та багатогранному наповненню кафедри педагогіки, професорсько-викладацький склад кафедри має можливість щорічно відвідувати науково-методичний семінар з підвищення педагогічної майстерності наставників студентських груп з метою вдосконалення та набуття досвіду роботи зі студентською молоддю в реаліях сьогодення.

Викладачам пропонується розглянути питання виховання особистості в контексті функцій наставника, діалогу між студентами та науково-педагогічними працівниками, розглядаються різні напрями, методи та форми виховання, особлива увага приділяється національно-патріотичному вихованню та прищепленню базових цінностей для виховання високоосвічених і гідних громадян та професіоналів.

Кафедра педагогіки створює різноманітні методичні рекомендації та навчально-методичні посібники для наставників академічних груп, наповнює електронні ресурси матеріалами з організації виховної роботи].

Видатний педагог ХІХ століття Костянтин Дмитрович Ушинський писав: *"Що б ви сказали про архітектора, який, закладаючи нову будівлю, не зміг би відповісти на питання, що він хоче побудувати - храм, присвячений богу правди, любові і істини, просто будинок, в якому зручно жити, красиві, але непотрібні урочисті ворота, щоб ними милувалися подорожні, позолочений готель для розміщення нерозумних клієнтів, кухню для приготування їжі, музей для збереження рідкостей або, нарешті, сарай для зберігання всякого мотлоху,*

який нікому не потрібен в житті? Те ж саме можна сказати і про репетитора, який не може чітко і ясно визначити мету своєї освітньої діяльності... Ось чому, довіряючи вихованню чисті і вразливі душі дітей, щоб прищепити їм перші і тому найглибші риси, ми маємо повне право запитати вихователя, якої мети він буде досягати у своїй діяльності і вимагати ясної і категоричної відповіді на це питання".

Національно-патріотичне виховання посідає особливе місце та особливу увагу в системі виховної роботи в НУБіП України. На нашу думку, надзвичайно важливим у сучасних умовах є формування у молодого покоління високого рівня патріотичної свідомості, почуття вірності та відповідальності за долю своєї Батьківщини.

Ми вважаємо, що саме наставник академічної групи може сприяти розвитку цих якостей. Згідно з Концепцією національно-патріотичного виховання в системі освіти України: «Головною метою національно-патріотичного виховання є формування самодостатнього громадянина-патріота, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин.

Невід'ємною складовою патріотичного виховання та пріоритетним в умовах військового конфлікту є військово-патріотичне виховання, яке спрямоване на формування у підростаючої особистості готовності до захисту України, розвиток і прагнення до оволодіння військовими професіями, а також до служби у Збройних Силах України як особливого виду державної служби. Його зміст визначається національними інтересами України і покликаний забезпечити активну участь громадян у підтриманні її безпеки від зовнішніх загроз. Військово-патріотичне виховання має здійснюватися комплексно, у взаємодії з органами місцевого самоврядування та державної влади, а також вищими навчальними закладами, сім'єю, громадськими об'єднаннями та

благодійними організаціями, Збройними Силами України та іншими силовими структурами. Роль студентського самоврядування у вихованні майбутніх фахівців набуває особливого значення в умовах України, яка рухається до європейських цінностей та демократизації вищої освіти, з огляду на її приєднання до Болонського процесу. Підтримка та розвиток студентського самоврядування в країні розглядається як один із кроків до зміцнення громадянського суспільства.

Студентське самоврядування - це форма управління, за якої студенти на рівні академічної групи, факультету, гуртожитку, курсу, спеціальності, студентського містечка чи іншого структурного підрозділу університету мають право самостійно вирішувати питання внутрішнього управління. Основною метою діяльності органів студентського самоврядування є створення умов для самореалізації молоді в інтересах особистості, суспільства і держави, захист прав студентів.

Студентське самоврядування є важливим чинником розвитку та модернізації суспільства, виявлення потенційних лідерів, розвитку їхніх навичок управлінської та організаційної роботи з колективом, формування майбутньої еліти нації. У своїй діяльності органи студентського самоврядування керуються законодавством, рішеннями спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки та відповідного центрального органу виконавчої влади, якому підпорядкований університет, а також статутом університету. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту», основними завданнями органів студентського самоврядування є ... *забезпечення виконання студентами своїх обов'язків; сприяння навчальній, науковій і творчій діяльності студентів; сприяння створенню належних умов для проживання та відпочинку студентів; сприяння діяльності студентських груп, товариств, об'єднань, клубів за інтересами; організація співпраці зі студентами інших вищих навчальних закладів та молодіжними організаціями; сприяння*

працевлаштуванню випускників; участь у вирішенні питань міжнародного обміну студентами... [].

Метою Концепції розвитку студентського самоврядування є створення та впровадження методологічних засад для системної та цілеспрямованої діяльності Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України та інших центральних органів виконавчої влади, які мають у своєму підпорядкуванні вищі навчальні заклади. Важливим аспектом діяльності вищих навчальних закладів та студентського самоврядування є виховання патріотичних почуттів у молодих громадян. Знання історико-культурної спадщини предків необхідне не лише для формування національної ідентичності, а й для використання кращих традицій в етнонаціональній практиці сьогодення. Саме студентське самоврядування має взяти на себе завдання відновлення та впровадження національно-патріотичної спадщини наших предків у систему освіти та виховання.

Насамперед, шляхом відновлення руху студентських будівельних загонів, розширення участі студентів у відновленні та реконструкції українських міст, містечок, студентських містечок тощо.

Студентські лідери повинні всіляко підтримувати, розвивати та вдосконалювати волонтерський рух.

У травні 2022 року понад тридцять студентів з різних факультетів, відділень та спеціальностей успішно закінчили курс «Мистецтво лідерства та ораторського мистецтва».

В умовах воєнного стану студенти НУБіП неодноразово проявляли себе справжніми лідерами, адже саме з їхньої ініціативи відкривалися різноманітні збори коштів на потреби Збройних Сил України. Наприклад, з нагоди 125-річчя університету було проведено благодійний фестиваль NUBIP125FEST, який зібрав частину коштів на протидронну гвинтівку. Крім того, студенти було

оголошено збір речей першої необхідності для евакуйованих жертв теракту на Каховській ГЕС та збір для порятунку життя Дмитра Лобунова, випускника факультету харчових технологій Національного університету харчових технологій та сільського господарства України; студентське самоврядування також поширювало інформацію про благодійні фонди, зокрема Фонд Сергія Притули, наголошувало на важливості донорства та проводило базові лекції з надання першої медичної допомоги.

2.2. Особливості виховної роботи наставника під час воєнного стану

Згідно з Указом Президента України від 24.02.2022 р., у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони і відповідно до законодавства України в Україні введено воєнний стан []. Внаслідок повномасштабної війни Росії проти України виникли загрози виживанню нашої держави, а відповідно, змінилася і концепція освіти, в якій першочергове значення надається національно-патріотичному та військово-патріотичному вихованню.

Відповідно до програми розвитку університету «Голосіївська ініціатива-2025», серед шляхів та засобів реалізації завдань програми в нових умовах воєнного стану на 2023-2024 роки визначено такі напрями: сприяння розвитку студентського самоврядування університету в нових умовах суспільних викликів; формування нового світогляду в умовах воєнного стану в Україні, спрямованого на безпосереднє виховання почуття патріотизму до університету та України; підтримка волонтерських ініціатив студентів та співробітників університету тощо.

Як писав Іван Франко: «Наш гучний, фразеологічний і здебільшого нецирий патріотизм, бо він не підкріплений ділом, мусить уступити місце шанобливій, мовчазній, але глибоко відчутій любові до народу, що виявляється не на словах, а в ділі».

Указом Президента України від 18.05.2019 р. затверджено Стратегію національно-патріотичного виховання, яка визначає розвиток патріотичних якостей в учнівській молоді як ключову мету.

Необхідність формування та вдосконалення національних цінностей ми спостерігаємо, аналізуючи програму виховання студентів «Фахівець, громадянин, патріот», яка діє в НУБіП України. Важливою складовою програми виховання студентів «Фахівець, громадянин, патріот» є організація свят, пам'ятних дат та виховних заходів, які сприяють

розвитку національної самосвідомості студентської молоді. Важливо, щоб наставник академічної групи знав цілі виховних заходів та мав актуальний і відповідний їх перелік, а студенти залучалися до таких заходів як співorganizатори та активні учасники. Серед цих свят програма включає як традиційні (День першокурсника, День знань, Студентська республіка, Вечір спортивної слави, Краса НУБіП України, Голосіївська весна тощо), так і нові, зумовлені суспільною потребою у патріотичному вихованні (День захисника України, День національної єдності, День матері, День української писемності та мови, День пам'яті та примирення тощо), ті, що впливають із навчальних планів та програм, а також ті, що є наслідком діяльності НУБіП України та інших навчальних закладів.), ті, що впливають з особливостей нашого університету (День працівника сільського господарства, День університету, День працівника освіти (для викладачів), День довкілля, День науки, День здоров'я тощо), загальнодержавні (День Конституції, День Державного Прапора, День Незалежності тощо). Загалом налічується 21 освітня подія, пам'ятні дати чи святкування.

Дослідник Вишневський наголошує на важливості знаннево-орієнтованої концепції в системі виховання студентської молоді, яка полягає у підготовці фахівців разом із формуванням у молоді відповідної системи ціннісних орієнтацій на основі валеоекологічних (екологічна свідомість, здоров'я); особистісних (характер); сімейних (родинність); громадянських (демократія); національних (патріотизм); вічних, абсолютних (моральність) цінностей.

Ці групи цінностей визначають змістовий аспект виховного процесу. Він має вирішальне значення для формування особистісних цінностей і розуміння ролі людини в суспільстві. Він визначає ставлення людини до навколишньої дійсності, що виявляється в її суспільно корисній діяльності та поведінці, а також у застосуванні набутих знань на благо, справедливість і процвітання України.

Як писав Василь Сухомлинський: *"Вихователь - це людина, яка за дорученням народу має щоденний доступ до найціннішого національного*

багатства - душі, розуму, думок, почуттів дітей, підлітків і молоді. З одного боку, перед вихователем стоять моральні цінності, створені і вистраждані століттями, а з іншого - багатство нації, її майбутнє, її надія - підрастаюче покоління. Вихователь творить найбільше багатство суспільства - ЛЮДИНУ".

Станіслав Ніколаєнко, ректор Національного університету біоресурсів і природокористування України, під час участі у щорічному семінарі наставників, який проводить кафедра педагогіки, у своїй доповіді на тему «НУБіП України: Виклики в умовах воєнного стану», визначає такі особливості навчання та виховання в умовах воєнного стану

Постійний зв'язок зі студентами у Збройних силах України, Національній гвардії, територіальній обороні та їхня підтримка. Турбота про психічний та моральний стан студентів, виховання патріотизму та вміння захищати себе та інших.

Оперативне реагування на загрози ракетних ударів, обстрілів, переривання занять, наявність завдань для самостійної роботи, підготовлені місця для проживання студентів, готовність до можливого відключення електроенергії. Наявність підготовлених бомбосховищ, укриттів, альтернативних джерел резервного живлення.

Індивідуальний підхід до навчання студентів з урахуванням їх місця проживання, коригування графіків навчального процесу, розвиток та сприяння самостійній роботі студентів.

Національний університет біоресурсів і природокористування України став першим і єдиним закладом вищої освіти в Києві, який відновив навчальний процес з 14 березня 2022 року. Таким чином, спілкування між студентами та викладачами відбувалося в режимі онлайн.

В умовах запровадження воєнного стану та вимушеного переходу закладів вищої освіти на дистанційне навчання виникає потреба в технологічній ефективності процесу взаємодії зі студентами, що зумовлює пошук нових технологій та інструментів. Такими технологіями є адаптивні технології, де

викладач/ментор взаємодіє зі студентами в режимі реального часу, надаючи індивідуальні консультації та підтримку кожному студенту.

Ми повністю погоджуємося з Т. Осиповою, що елементи освітнього коучингу знайшли своє відображення в системі освітнього наставництва. «Коучинг як технологія адаптивного управління забезпечує необхідні умови для саморозвитку людини шляхом поєднання потреб особистості з вимогами середовища. Освітній коучинг - це система заходів, спрямованих на налагодження діалогу між учасниками освітнього процесу для досягнення взаємоузгоджених цілей, таких як удосконалення професійної діяльності викладачів, підвищення якості навчання студентів, і таким чином забезпечення ефективності діяльності навчального закладу».

В умовах воєнного стану виникають певні труднощі в організації роботи студентів, а основним інструментом управління є груповий та індивідуальний освітній коучинг. Тому, з точки зору адаптивного підходу, коучинг дозволяє наставникам 1) активізувати мотиваційні процеси студентів; 2) працювати в одній цільовій сфері; 3) виробляти нові моделі поведінки в нестандартних ситуаціях.

Це дослідження фокусується на можливостях наставництва студентів у воєнний час. Оскільки деякі вищі навчальні заклади в Україні були змушені перейти на дистанційне навчання, ментори та тьютори також перейшли на дистанційну підтримку студентів, тобто онлайн (або е-менторство).

На думку вчених Tinoco-Giraldo H., Torrecilla Sánchez E., García-Peñalvo F., е-наставництво - це техніка, яку потрібно вивчати в специфічному контексті, а не порівнювати з очним наставництвом [1].

Таким чином, з часом онлайн-наставництво розширило можливості комунікації між наставниками та студентами через електронну пошту, сучасні месенджери, блоги, форуми, відеоконференції, онлайн-навчання, семінари, зустрічі зі стейкхолдерами та роботодавцями тощо.

Онлайн-наставництво компенсувало брак живого спілкування зі студентами в закладах та забезпечило зворотній зв'язок (за умови, що всі учасники комунікації мають якісний інтернет-зв'язок).

Наставник вищого навчального закладу виступає в ролі старшого друга, викладача, організатора, консультанта і навіть психолога.

Волонтерство як форма національно-патріотичного виховання є одним із найпоширеніших видів позанавчальної діяльності студентів. Згідно з дослідженнями Р. Вайноли та А. Капської, студенти мають особливі мотиви для волонтерства. Вони можуть бути формальними, як-от складання іспиту чи проходження практики, або реальними, як-от набуття професійних навичок і знань в обраній професії, розвиток навичок спілкування, взаємодії та взаємодопомоги тощо. Участь студентів у волонтерській діяльності сприяє розвитку їхніх особистісних і моральних якостей, оволодінню навичками активного та відповідального підходу до вибору життєвого шляху в майбутньому.

В умовах реформування освіти в Україні нівелюється ідеологічна спрямованість освітнього процесу, який має базуватися на національно-патріотичних цінностях, у вихованні підростаючого покоління. У зв'язку з цим велике значення має календар державних свят і пам'ятних дат та Пантеон Героїв, які необхідні суспільству для досягнення цілей декомунізації [1].

Висновки до 2 розділу

Таким чином, наставник академічної групи в НУБіП України виступає ключовою та невід'ємною фігурою в освітньому процесі, головним «архітектором» педагогічних впливів на розвиток особистості студента. Наставник академічної групи відіграє важливу роль у формуванні цінностей і поглядів студентів та сприяє їх розвитку як майбутніх свідомих та активних громадян, які обов'язково зроблять позитивний внесок у відновлення та розбудову майбутнього України та українського суспільства.

Важливу роль у формуванні ціннісного світогляду відіграє також студентське самоврядування, яке має значний вплив на розвиток і вдосконалення багатьох освітніх цінностей. Студентське самоврядування також впливає на розвиток лідерських якостей та здібностей, має свідомий вплив на національно-патріотичне виховання, комунікативні навички, розвиток командної роботи, вміння планувати та організовувати різноманітні заходи.

РОЗДІЛ 3 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИКИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ НАСТАВНИКІВ АКАДЕМІЧНИХ ГРУП (НА ПРИКЛАДІ НУБІП УКРАЇНИ)

3.1. Емпіричне дослідження методики виховної роботи наставників у НУБіП України та його результати

Виховна робота в Національному університеті біоресурсів і природокористування України завжди була невід'ємною складовою освітнього процесу, а в сучасних умовах жорстокого військового конфлікту, розв'язаного Росією на території нашої країни, важливість виховної роботи наставників академічних груп важко переоцінити. На даному етапі у виховній діяльності наставника зі студентами у воєнний час важливе місце посідає індивідуальна виховна робота зі здобувачами вищої освіти. Для цього наставнику необхідно оволодіти системою методів, підходів, способів взаємодії та засвоїти методику індивідуальної виховної роботи з окремими групами студентів.

Метою експериментального дослідження є вивчення виховної роботи наставника студентської групи та змін у виховній роботі у зв'язку з введенням воєнного стану. Для проведення експериментального дослідження цієї роботи та оцінки ефективності виховної роботи НУБіП України ми використали метод анкетування. За допомогою анкетування можна виявити психологічний клімат та настрої в студентських групах, інтереси та мотиви студентів тощо. Після проведення анкетування варто проаналізувати та обговорити отримані результати.

З метою проведення експерименту студентам кафедри педагогіки гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України було запропоновано анонімне опитування, яке дозволило виявити позитивні та негативні аспекти освітньої системи Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Студентам було запропоновано заповнити анкету під назвою

«Куратор групи очима студентів»

1. Вкажіть, будь ласка, Вашу стать (чоловіча/жіноча)
2. Вам більше 18 років?
3. На якому курсі ви навчаєтесь?
4. Як часто ви спілкуєтеся з тьютором вашої групи?
5. Як Ви вважаєте, чи достатньо уваги приділяє тьютор Вам та іншим студентам академічної групи?
6. Чи достатньо для Вас ролі наставника академічної групи з початком війни?
7. Які виховні заходи проводив Ваш наставник під час повномасштабного вторгнення?
8. Які виховні заходи вам найбільше запам'яталися? І чому?
9. Що б Ви хотіли змінити в роботі куратора студентської групи?
10. Як Ви вважаєте, чи потрібен студентській групі наставник?
11. Чи знаєте ви про заходи, які організовує SSO на рівні факультету/університету?
12. На якому заході, організованому ОСС факультету/університету, ви нещодавно були присутні?
13. Як Ви дізнаєтеся про заходи, організовані студентським самоврядуванням Вашого структурного підрозділу НУБіП?
14. Яку роль, на Вашу думку, відіграє студентське самоврядування у Вашому навчальному процесі? Дуже важливу / Важливу / Не важливу / Важко відповісти / Свій варіант.

Аналіз опитування студентів НУБіП України показав, що більшість студентів дійсно потребують наставників і вони відіграють значну роль у системі національно-патріотичного виховання та підтриманні стабільного психоемоційного стану молоді, зокрема, наставники підбадьорюють студентів, підтримують їх та тримають на курсі до перемоги. Насамперед були проведені такі виховні заходи: виховні бесіди щодо правил поведінки в умовах воєнного

стану (під час авіанальотів, поводження з вибухонебезпечними предметами, надання першої медичної допомоги тощо). Під час опитування студенти зазначили, що брали участь у низці виховних заходів, про які дізналися від наставників академічних груп або органів студентського самоврядування.

Кафедра культурології активно займається просвітницькою роботою під час війни. Студенти готують відеоролики, що розповідають про те, як почалася війна для кожного з них, пишуть вірші, складають сценарії заходів, спрямованих на підняття національно-патріотичного духу; потужні патріотичні заходи проводяться завдяки кафедрі військової підготовки НУБіП України.

Не оминули увагою і надзвичайно важливу тему екології, наприклад, у лютому 2023 року викладачі кафедри фінансів взяли участь у III Щорічному форумі з агроєкології «АПК-2023: Війна, євроінтеграційні та кліматичні виклики, якість життя», де дізналися про вибухонебезпечні залишки війни та їх вплив на довкілля, як війна вплинула на спектр порушень в агропромисловому комплексі з точки зору екологічного законодавства. Вчителі зобов'язані передавати ці знання учням, щоб вони були більш обережними і менше наражали себе на небезпеку [37].

Дослідження показало, що наставники допомагають і сприяють адаптації та підтримці студентів, які стали внутрішньо переміщеними особами. Наставники надають психологічну підтримку студентам, які опинилися в умовах окупації. Також ведеться активна робота з розвитку критичного мислення та медіаграмотності студентів.

Слід зазначити, що опитування проводилося в рамках досліджуваної проблеми серед студентів спеціальності 015.37 Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології) гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України. Результати опитування свідчать про позитивні тенденції. Спостерігається тенденція до позитивного ставлення студентів до ролі наставників та студентського самоврядування.

За результатами опитування, проведеного в рамках дослідження серед студентів кафедри педагогіки гуманітарно-педагогічного факультету НУБіП України, ставлення студентів до наставників академічних груп є позитивним.

Видно, що студенти позитивно ставляться до своїх наставників. На запитання «Чи достатньо уваги приділяє вам та іншим студентам наставник академічної групи в умовах військового конфлікту?» 87% студентів відповіли «так». Студенти вважають, що робота наставника є надзвичайно важливою. Але, водночас, ця потреба зменшується з віком. Тобто студенти першого курсу потребують наставників більше, ніж студенти старших курсів.

Вивчення діяльності наставників показало, що викладачі-наставники проводять якісну виховну роботу, більшість з них небайдужі до проблем молоді, відповідальні та дисципліновані. Але з іншого боку, не всі студенти (13% опитаних) не зацікавлені у співпраці з наставником академічної групи, що значно знижує виховну ефективність наставника. Одним із шляхів подолання цієї невідповідності є зацікавленість студентів у роботі з наставником. Необхідно зробити все можливе, щоб студенти зверталися до наставника академічної групи: ставили запитання, просили допомоги, просили консультацій.

Першокурсники потребують наставників більше, ніж студенти старших курсів, адже першокурсники все ще перебувають у процесі адаптації до навчання. Тому протягом перших кількох років наставникам студентських груп потрібно пам'ятати про наступне: розвивати здатність постійно оновлювати свої знання, наставницькі якості (ощадливість, працьовитість, любов до землі, екологічну культуру), вміння безперервно вчитися, розвиватися через самоосвіту та вдосконалювати свої здібності. Також дуже важливо сприяти розвитку нахилів і здібностей учнів шляхом самоосвіти та самовдосконалення.

На сучасному етапі діяльність наставника не повинна обмежуватися управлінськими функціями. Його авторитет визначається особистісними рисами: знаннями, життєвим досвідом, громадянською позицією, людською привабливістю. Манера спілкування наставника зі студентами вимагає від

нього почуття такту, вміння проникати в духовний світ іншої людини, співчувати їй тощо. Усе це вказує на необхідність гуманітарної підготовки наставника, що вимагає глибоких знань з педагогіки, психології, соціології, розуміння студентства як особливої соціально-демографічної групи. В умовах воєнного стану особлива увага приділяється такій важливій складовій, як національно-патріотичне виховання. Сучасний наставник, особливо в умовах воєнного стану, має бути насамперед психологом, а також лідером та організатором діяльності групи.

3.2. Методичні рекомендації для наставників щодо організації виховної роботи в умовах воєнного стану

У підлітковому віці людина найбільш вразлива до різноманітних життєвих криз і стресів через спрямованість на самоствердження, юнацький максималізм і брак особистого життєвого досвіду. Підлітковий період також є сенситивним для навчання подоланню стресових ситуацій через розвиток вольового та інтелектуального потенціалу особистості [38].

У кризовій ситуації війни виникає нагальна потреба у психолого-педагогічній профілактиці, організації навчально-виховного процесу, підготовці молоді до можливих проблемних ситуацій та просвітницької роботи для їх виживання і психологічного подолання.

Як ми вже згадували раніше, наставник академічної групи повинен охоплювати багато напрямків у своїй виховній роботі. На жаль, іноді Росії вдається залучити на свій бік українських підлітків та молодь і отримати від них важливу інформацію.

Такі випадки наочно продемонстрували життєву необхідність активізації національно-патріотичного та військово-патріотичного виховання дітей та молоді, що є питанням національної безпеки.

Образ Шевченка здатен сьогодні об'єднати український народ, тому при організації національно-патріотичного виховання молоді необхідно спиратися на образ Кобзаря, вивчати його творчість, знайомити молодь з творами сучасних митців, присвяченими Шевченку, виховувати патріотів і громадян України.[39]

Вважаємо, що в кризових умовах жорстокої війни тьюторам варто використовувати у своїй роботі матеріали про роль куратора у формуванні виховного мікросередовища [40], організаційну діяльність тьютора [41], згуртування колективу [42 43] та подолання спадів групової згуртованості [44], формування естетичної культури студентів [45], негативний вплив

тютюнопаління та вейпінгу на здоров'я молоді [46], методику виховної роботи [47]; 47], методика виховної роботи тьютора в студентському гуртожитку [48], організація виховної роботи наставника [49] та інші.

Наставники можуть організовувати для своїх вихованців екскурсії до місцевих органів влади.

Таким чином, молоді люди можуть дізнатися більше про функціонування органів місцевого самоврядування, поспілкуватися з керівниками органів місцевого самоврядування та отримати поради від практиків місцевого самоврядування. Вони також можуть отримати поради від практиків щодо оптимізації управління персоналом.

Наставники на власних прикладах розповідають про досвід інших успішних людей та демонструють важливість їхніх досягнень. Вони висвітлюють досвід успішних людей та демонструють важливість розвитку інтелектуальної та професійної компетентності.

Важливість розвитку інтелектуальної та професійної компетентності в процесі досягнення лідерських позицій наочно демонструє відсоток людей, які займають керівні посади в різних видах діяльності в українському аграрному секторі. Загальновідомо, що для того, щоб досягти лідерських позицій у різних видах діяльності українського агропромислового комплексу, необхідно бути ґрунтованим і відмінним фахівцем.

Тільки той фахівець, який знає і досконало розуміє предмет, над яким працює, не завдаючи при цьому шкоди виробництву, може досягти значних успіхів у виробництві. Досягти значних успіхів у виробництві, не завдаючи шкоди суспільству і природі.

Студенти академічної групи повинні поважати наставника, шанувати його і наслідувати його приклад. Наставник повинен користуватися повагою і пошаною студентів академічної групи та будувати довірливі стосунки з молоддю. Наставництво має ґрунтуватися на загальнопедагогічних принципах.

Це забезпечує ефективність виховної діяльності. Таким чином можна забезпечити ефективність виховної діяльності. Дуже важливо розвивати у молодого покоління високий рівень патріотизму, вірності Батьківщині та почуття відповідальності за долю нації. Допомогти розвинути ці якості можуть наставники академічних груп.

Висновки до 3 розділу

Таким чином, наставники академічних груп є одними з найважливіших суб'єктів виховної діяльності сучасних закладів вищої освіти, які безпосередньо взаємодіють зі студентами та координують виховний вплив професорсько-викладацького складу. Наставники наділені формальними правами та повноваженнями щодо створення наставницького простору, в якому максимально розвиваються та плекаються якості студентів як майбутніх менеджерів та організаторів аграрного виробництва. Роль наставника у формуванні лідерських якостей студентів зростає при: збалансуванні навантаження, забезпеченні розумного співвідношення між навчальною, науковою, науково-дослідною, методичною, інноваційною та педагогічною роботою та збільшенні частки останньої за рахунок зменшення навантаження на інші види діяльності.

На сучасному етапі діяльність наставника не повинна обмежуватися лише управлінськими функціями. Професійний розвиток шляхом залучення викладачів до участі в науково-методичних семінарах з теоретичних і практичних аспектів викладання та навчання.

Невід'ємну роль у системі виховання відіграє також студентське самоврядування, яке виступає повноправним партнером університету у розвитку лідерських, морально-вольових, інтелектуально-творчих, організаційно-ділових, емоційно-комунікативних якостей, соціальної активності.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Безперечно, роль виховання в освітньому процесі вищого навчального закладу є важливою та впливовою. Університети не лише готують фахівців у своїх галузях, а й мають важливу місію у формуванні національної інтелігенції, розвитку духовного та інтелектуального потенціалу нації, патріотичному вихованні та мобілізації особистості на боротьбу з викликами сучасності.

Досягнення цієї мети потребує комплексного підходу та співпраці всіх учасників освітнього процесу - викладачів, адміністрації університету, органів студентського самоврядування та громадських організацій студентської молоді.

У цьому контексті наставник виступає агентом змін і координатором особистісного та професійного зростання студентів. Його завдання - допомогти студентам адаптуватися до нових умов навчального середовища та стимулювати їхню самоорганізацію - свідоме визначення напрямку своєї діяльності для досягнення конкретних результатів.

Щодо інструментів та форм, які можуть бути використані для досягнення цієї мети, то це може бути коучинг, тьюторство, менторство або фасилітація. Вибір залежить від професійних навичок наставника та індивідуальних потреб студента. Важливо зазначити, що сучасні інструменти наставництва сприяють переходу від супервізорського контролю до командної роботи на основі адаптивного підходу.

Невід'ємну роль у системі освіти відіграє також студентське самоврядування, яке виступає повноправним партнером університету у розвитку лідерських, морально-вольових, інтелектуально-творчих, організаційно-ділових, емоційно-комунікативних якостей, соціальної активності тощо.

В умовах соціокультурних змін у нашій країні система вищої освіти переходить у якісно новий стан, спостерігається тенденція поступової відмови

від передачі молодим поколінням перевірених «істин» і посилення процесу саморозвитку та вдосконалення особистості студента.

Можливими напрямками подальших досліджень є вивчення адаптивних інструментів менторської діяльності у взаємодії зі студентами. Таке дослідження може допомогти розробити більш ефективні підходи до навчання та підтримки студентів у навчальному процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. <https://nubip.edu.ua/node/122218>
  2. <https://nubip.edu.ua/node/122219>
  3. <https://nubip.edu.ua/node/122225>
  4. <https://nubip.edu.ua/node/122229>
  5. <https://nubip.edu.ua/node/135740>
  6. <https://nubip.edu.ua/node/6180/17>
  7. https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u142/programa_rozvitku_golo_siivvska_iniciativa_na_2023_rik.pdf
  8. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text>
- URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u278/programa_pdf.pdf
9. Алексєєнко В. С. Незабутні герої української сучасної війни (альманах про героїв ЗСУ) .
  10. Андрюшкова О. А. Окремі проблеми функціонування органів студентського самоврядування у вищих навчальних закладах України. Теорія та методика навчання та виховання. Харків. 2016. Вип. 40. С. 4-10 .
  11. Бадіца О. П. Використання інтерактивних технологій у процесі національно-патріотичного виховання молоді .
  12. Баля С. А. Практика партнерської взаємодії класного керівника, батьків та учнів у контексті розбудови Нової української школи .
  13. Березівська Л. Д. Педагогічна біографіка України як носій національно-патріотичної свідомості: діалог поколінь .
  14. Білик Т. А. Сучасний погляд на національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку.
  15. Божко І. Г. Живопис Марії Примаченко як джерело формування національної ідентичності .

16. Бондаренко В. В., Шеїн В. С. Гуманітаризація освітніх програм
17. Борисенко Н. О. Національно-патріотичне виховання в Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди: виклики та відповіді.
18. Бугаєвська Ю. В. Мотиваційно-ціннісний аспект національнопатріотичного виховання майбутніх фахівців.
19. Вайнола Р., Капська А., Комарова Н. Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку. К. : Академпрес, 1999. 112 с.
20. Васильєва С. А. Дії педагогів у процесі оцінки цифрового освітнього контенту .
21. Василюк Т. Г., Шимко І. М. Волонтерство як феномен українського суспільства.
22. Васюк О. В. Організаційна діяльність тьютора у закладах вищої освіти. Наук. вісник Нац. ун-ту біоресурсів і природокористування України. 2017. Вип.277. С. 38–42.
23. Васюк О. В. Роль куратора у формуванні виховного мікросередовища закладу вищої освіти. Розвиток наукової думки постіндустріального суспільства: сучасний дискурс : матеріали міжнарод. дистанційної наук. Конференції (Миколаїв, 13 листопада 2020 р.) Т. 3. Миколаїв : МЦНД, 2020. С.61–62. [SWorldJournal Issue 17 / Part 2 ISSN 2663-5712 www.sworldjournal.com](http://www.sworldjournal.com)34
24. Вербицький В. В. Волонтерська проєктна діяльність здобувачів позашкільної освіти в Україні .
25. Вербицький О. В. Національно-патріотичне виховання в гуртках
26. Вивчаючи міжнародне гуманітарне право : навч.-метод. посіб. для закладів середньої освіти / М. Єлігулашвілі, О. Козорог, Т. Короткий, Н. Хендель; за ред. радника президента Товариства Червоного Хреста України з міжнародного гуманітарного права, к.ю.н. Т. Короткого. Київ : УГСПЛ;

Одеса : Фенікс, 2019. URL : https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2020/04/Prev_Posibnyk_MGB_A4-4.pdf.

27. Висоцька Л. В. Національно-патріотичне виховання дітей та учнівської молоді в закладі позашкільної освіти .

28. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навч. посіб. – 3-тє вид., доопрац. і доп. /О. Вишневський. – К. : Знання, 2008. – 221 с.

29. Вища освіта в Україні: зміни через війну. Аналітичний звіт. URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/886/88694/HigherEd-in-Times-of-War.pdf>.

30. Вітвіцький В. О. Синтез синхронних і асинхронних способів виховної роботи під час педагогічних практик в освітніх програмах підготовки, галузь знань 01 – освіта.

31. Вовк М. П. Традиції вивчення фольклору в університетах України: персонологічний вимір.

32. Волобуєва Д. О. Упровадження концепції національнопатріотичного виховання в роботу гуртків закладу позашкільної освіти.

33. Гаввіна Н. В., Костиця А. Ю. Виховання активної громадянської позиції в закладі освіти через реалізацію проєктних технологій з національно-патріотичного виховання.

34. Гаврилів Н. Наставництво як вид професійної діяльності: генеза розвитку та становлення. Сайт Національної бібліотеки ім. В. І. Вернадського. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pippo.

35. Гладченко І. В. Формування основ національного патріотизму в дітей з порушеннями інтелектуального розвитку засобами колискових співанокю

36. Голота О. В. Еволюція ідей освіти для сталого розвитку суспільства в аспекті національно-патріотичного виховання дітей у сім'ї і закладах освіти.
37. Довідник з виховної роботи зі студентами / В. І. Тернопільська, Т. В. Коломієць, І. О. Піонтківська. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. 264 с., с. 105.
еколого-натуралістичного напрямку через призму формування екологічної культури.
38. Закон України “Про вищу освіту” URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
39. Зембицька М. Наставництво у системі середньої освіти США як психолого-педагогічна проблема. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2011. № 20, С. 41– 44.
40. Каленський, А. А., and I. В. Пампуха. "Наставник студентської групи–студент: етичний аспект." *Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка* 45 (2014): 195-200.
41. Кикоть С. М. Розвиток студентського самоврядування у вищих навчальних закладах України. Переяславський літопис. Переяслав-Хмельницький, 2017. Вип. 12. С. 79-85.
42. Кириленко Т. С. Психологія: Емоційна сфера особистості: навч. посібн. Либідь, 2007. 256 с.
43. Концепція національно-патріотичного виховання у системі освіти України URL:
<https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5d5/279/7ca/5d52797ca746c359374718.pdf>

44. Маценко Л.М. Вплив вейпінгу на здоров'я молоді: що потрібно знати про шкоду електронних сигарет. Научный взгляд в будущее. Міжнародна наук.-практ. конф. «Будущее человечества в результатах сегодняшних научных исследований'2019» (11-12 ноября 2019 г.) Вып.15. Том 2. Одесса: КУПРИЕНКО СВ, 2019. С. 93-97

45. Маценко Л.М. Методика виховної роботи вихователя у студентському гуртожитку. SWORLD Journal. International periodic scientific journal. ONLINE. Issue N 13, June 2017, P. 52-60.

46. Маценко Л.М. Організація виховної роботи наставника студентської групи. Соціокомунікативний простір України: історія та сьогодення (до 150-річчя від дня народження Лесі Українки) : зб. матеріалів всеукраїнської наук.- практи. конф. (Київ, 25-26 лютого 2021 р.). Київ : «Міленіум», 2021.

47. Маценко Л.М. Причини спаду згуртованості студентської групи та методика їх нейтралізування. Соціально-гуманітарний вісник: зб. наук. пр. Вип. 29-30. Харків : СГ НТМ «Новий курс», 2019. С. 35-39.

48. Маценко Л.М. Теорія і методика виховання : навч. посіб. Вид. 3-тє, доп., перероб. Київ : ЦП «Компринт», 2019. 319 с.

49. Маценко Л.М. Теорія і методика виховання : навч.-метод. посіб. Вид. 2-ге, доп., перероб. Київ : «ЦП «Компринт», 2014. 238 с

50. Маценко Л.М., Костюк М.М., Бондаренко Н.А. Виховання несприйнятливості до тютюнокуріння. Проблеми освіти: Наук. зб. Київ : Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, 2007. Вип. 53. С. 111-115.

51. Маценко Л.М., Романюк І.Р. Формування естетичної культури студентської молоді в НУБіП України. Сборник научных трудов SWord : Материалы междунароод. научно-практ. конф. «Современные проблемы и пути их решения в науке, транспорте, производстве и образовании» 2014». Выпуск 2. Том 10. Иваново: МАРКОВА АД, 2014. С. 68-74.

52. Маценко, Леся Миколаївна. "Шевченко і майдан: два ювілеї." *Соціально-гуманітарний вісник* 25 (2019): 26-28.

53. Мойсеєнко Р. М. Компетентнісний підхід як основа підготовки майбутнього компетентнісного фахівця. *Молодь і ринок*. №9 (164). 2018. С. 42-48.

54. Мотенко Я.В., Шишкіна Є.К. Історичні дисципліни як складова вищої освіти в Україні на початку XXI ст. Історичні студії суспільного прогресу. 2018. Вип. 6. С. 158–163. URL: <https://bit.ly/3K5K0rW> (дата звернення 22.03.2018)

55. Ніколаєнко С.М. [НУБіП України: виклики в умовах воєнного стану](https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u278/nikolaienko_nubip_v_umovah_viyuni.ppt). URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u278/nikolaienko_nubip_v_umovah_viyuni.ppt.

56. Ніколаєнко С.М., Шинкарук В.Д., Рудень Д.М., Сопівник Р.В., Сопівник І.В., Петрів Г.В., Кушнір А.О., Мойсеєв В.В., Давидова О.П. Програма виховання студента: «Фахівець, громадянин, патріот» / С.М.Ніколаєнко, В.Д.Шинкарук, Д.М.Рудень, Р.В.Сопівник, І.В.Сопівник, Г.В.Петрів, А.О.Кушнір, В.В.Мойсеєв, О.П.Давидова. – К.: «Ай Си Ес - Актив», 2016. – 74 с.

57. Новий тлумачний словник української мови у 3-х томах. / укл. В. Яременко, О.Сліпущко. Київ : Аконіт, 2008. 2717 с.

58. Освіта України в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник. URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpnevakonferencia/2022/Mizhn.serpn.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Inform-analitic.zbirnOsvita.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu.22.08.2022.pdf> .

59. Осипова, Т. Ю. "ПЕДАГОГІЧНЕ НАСТАВНИЦТВО ЯК ЕЛЕМЕНТ АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ." *МАТЕРІАЛИ ПЕРШОЇ МІЖНАРОДНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ З АДАПТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ УПРАВЛІННЯ НАВЧАННЯМ ATL-2015*: 19.

60. Основи безпеки життєдіяльності в умовах бойових дій. Методичні рекомендації до наскрізної навчальної програми з позашкільної освіти оздоровчого напрямку. Рекомендовано вченою радою Інституту проблем виховання НАПН України (протокол № 4 від 31 березня 2022 р.). URL : <https://mon.gov.ua/ua/news/osnovi-bezpeki-zhittyediyalnosti-v-umovah-bojovih-dijmetodichni-rekomendaciyi-dlya-pozashkillya> (дата звернення: 31.07.2022).

61. Петько Л. В. Виклики XXI століття для освітнього простору України. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія: Педагогіка : наук. журн. / Чорном. держ. ун-т імені Петра Могили.

62. Постанова Кабінету Міністрів України від 01 квітня 2022 р. № 401 “Про спрямування коштів до резервного фонду державного бюджету”. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-spryamuvannya-koshtiv-do-rezervnogo-fonduderzhavnogo-byudzhetu-401>.

63. Про вищу освіту. Закон України від 01.07. 2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

64. Прудченко І., Шкатула О., Базелюк Ю. Вплив російсько-української війни на систему вищої освіти в Україні. URL: http://www.apnhjournal.in.ua/archive/53_2022/part_2/40.pdf.
65. Розвадовська, Тетяна Вікторівна. *Формування відповідальності студентської молоді засобами наставництва*. Diss. 2021.
66. Руссо Ж.-Ж. Педагогічні твори: У 2т. – Т.1,2. – М., 1981
67. Рябчун Ю. 56 % українців вважають, що дистанційне навчання руйнує психіку і соціальні навички дітей – НАПН. Суспільні новини. 28 жовтня 2021. URI : <https://suspilne.media/175740-56-ukrainciv-vvazaut-sodistancijne-navcannarujnue-psihiku-i-socialni-navicki-ditej-napn/>
68. Савицький М. В. Вища освіта в умовах війни: напрацьовуємо спільні рішення. Освіта в умовах війни: реалії, виклики та шляхи подолання: матеріали II Форуму академічної спільноти (20–24 червня 2022 року, м. Дніпро; Державний вищий навчальний заклад «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури») / Упоряд. М. В. Савицький, І. П. Мамчич. Дніпро: ДВНЗ «ПДАБА», 2022. 152 с.
69. Скрипник В. Особливості перебігу та самосприйняття соціальнопсихологічної адаптації студентів-першокурсників. Психологія і суспільство. 2005. № 2. С. 87–93.
70. Снігур О. М. Альтернативні додатки та платформи для організації навчальної діяльності студентів за умов дистанційного навчання / О. М. Снігур // Формування інноваційних педагогічних технологій в умовах сьогодення : матеріали науково-практичної конференції (м. Полтава, 17—18 червня 2022 р.). — Одеса : Молодий вчений, 2022. —С. 72—76.
71. Сопівник І.В. Виховання моральної відповідальності сільської молоді: [монографія] / І.В.Сопівник. – К. :«ЦП «Компринт», 2014. – С. 176.

72. Сопівник Р.В. Визначення пантеону героїв у контексті конструювання виховного ідеалу студентів // *Духовність особистості: методологія, теорія і практика: Збірник наукових праць.* –2015 - . Вип. 2 (65). – С. 242-250.

73. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Вибрані твори: В 5-ти т. – К., 1976 – Т. 1. – С. 32.

74. Тадеуш, О. М. "Наукове наставництво як вид партнерської взаємодії у сучасному університеті." *Освітологічний дискурс* 2 (37) (2022).

URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/41850/1/O_Tadeush_P_D.pdf

технічних ЗВО як запорука якості освіти.

75. Тімофєєва Л. Ю. Особливості освітнього процесу та наукової діяльності в умовах воєнного стану. Освітній процес в умовах воєнного стану в 110 Україні : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 3 травня – 13 червня 2022 року. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 504 с

76. УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ №64/2022 Про введення воєнного стану в Україні. URL:

<https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

77. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання: Вибр. пед. твори: У 2 т. / К.Д.Ушинський. – К., 1983. – Т. 1, С. 196.

78. Франко І. Одвертий лист до галицької української молодіжі // Франко І. Вибрані твори: У 3-х т. – Т. 3. –Дрогобич, 2004. – С. 570-576.

79. Хронологія подій у сфері освіти та науки в умовах воєнного стану / М-во освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/hronologiya-podiju-sferi-osviti-ta-nauki-v-umovah-voeuennogo-stanu> (дата звернення: 19.04.2023).

80. Шинкарук В. Д. Теорія та історія соціального виховання в зарубіжних країнах (для студентів напряму підготовки «Соціальна

педагогіка») / В. Д. Шинкарук, Р. В. Сопівник, І. В. Сопівник – К.:ЦП
«Компринт», 2015. – 236 с.

ДОДАТКИ